

ЕСТЕТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ЗАСОБАМИ ХОРЕОГРАФІЇ

Статтю присвячено проблемі формування естетичного ставлення до навколишньої дійсності у дітей засобами хореографічного мистецтва. Розглянуто основні форми й методи виховної роботи у хореографічному колективі, педагогічні умови, що впливають на ефективність процесу естетичного виховання дітей. Це зумовлено необхідною потребою суспільства у вихованні людини, яка вміє бачити прекрасне навколо себе і створювати прекрасне в художньо-творчій діяльності.

Ключові слова: естетичне виховання, хореографічне мистецтво, національна культура.

Духовне багатство людини, її інтелектуальна й фізична краса ґрунтуються на здоровому й гармонійно розвиненому організмі людини. Естетичне виховання належить до числа вічних проблем. Воно здійснюється протягом усього життя людини, незалежно від віку, трансформується на життєвому шляху, бо кожен історичний етап розвитку суспільства, формуючи свій ідеал, ставить до людини нові вимоги або модифікує колишні.

В умовах постійних соціокультурних змін, характерних для бурхливого ХХІ ст., збереження власних духовних, національних та естетичних орієнтирів набувають неабиякої актуальності. Чільне місце у виховному процесі посідає проблема всебічного й гармонійного розвитку молоді особистості, що поринає в суспільне життя. І вагому роль у контексті цієї проблеми посідає залучення молоді до естетичного досвіду людства, засвоєння та переосмислення естетичних і загальнолюдських цінностей. Відтак питання естетичного виховання сучасної молоді на разі перебуває в ключі актуальних. Значний потенціал щодо естетичного виховання молоді містить хореографічне мистецтво, яке за своєю сутністю є синкретичним і поєднує не лише танцювальне, а й музичне, театральне та образотворче мистецтво.

Основам естетичного виховання дітей присвячені дослідження філософів і мистецтвознавців (М. С. Кагана, О. Ф. Лосева та ін.), педагогів та психологів (Т. С. Комарової, Т. С. Шацького та ін.). Про вплив мистецтва як чинника формування та розвитку особистості дитини писали багато вчених (А. В. Луначарський, Л. В. Годоров, Т. Я. Шпікалова та ін.). У вітчизняній науці проблема формування естетичної культури розглянуто й проаналізовано за різними напрямками. Питання естетичного виховання засобами хореографічного мистецтва піднімалися Л. С. Виготським, В. В. Денисенко, В. А. Кармановською, С. М. Соколовською та ін.

Метою статті є вивчення особливостей естетичного виховання дітей мистецтвом хореографії.

В основі педагогічних вимог до визначення змісту, методики та організаційних форм занять з дітьми з хореографії лежить принцип – виховує навчання. Виховання і навчання уявляють собою нерозривну єдність. Педагогічний процес будується таким чином, щоб діти, здобуваючи знання, опановуючи навички і вміння, одночасно формували б свій світогляд, набували кращі погляди й риси характеру. Заняття танцями сприяють естетичному вихованню дітей, надають позитивний вплив на їх фізичний розвиток, сприяють зростанню їхньої загальної культури, тому можна стверджувати, що хореографічне мистецтво має багату можливість широкого здійснення виховних завдань. Саме тому очевидна актуальність вибору цієї теми.

Економічна й політична кризи, з якими зіткнулася наша країна видаються на сьогодні не такими страшними, як криза в культурі та суспільній свідомості, яка породила байдужість, бездуховність, холодний прагматизм та інші негативні явища суспільного буття. За таких умов проблема естетичного виховання цілком закономірно опинилася в центрі уваги й про неї знову заговорили. Зволікання з вирішенням проблеми естетичного виховання сучасної молоді негативно впливає на культурну ситуацію в державі.

У формуванні естетичної і художньої культури особистості хореографічне мистецтво є найважливішим аспектом естетичного виховання. Хореографія – це світ краси руху, звуків, світлових фарб, костюмів, тобто світ чарівного мистецтва. Діти прагнуть побачити це на балетних виставах, у художніх альбомах, відеофільмах. Наступні їх самостійні думки й судження часом заслуговують на повагу. Доктор Селія Спарджер, автор книги “Анатомія і балет”, колишній консультант Королівського балету Англії, писала, що “балет є надто складним засобом виховання постави, дисциплінованого і красивого руху, швидкої мозкової реакції і зосередженості, щоб обмежити його вивчення лише для небагатьох обраних” [5, с. 112].

Заняття хореографічним мистецтвом сприяють фізичному розвитку дітей та збагачують їх духовно. Це гармонійне заняття приваблює і дітей, і батьків.

Дитина, що володіє гарною поставою, захоплює оточуючих. Але її формування – процес тривалий, що вимагає багатьох якостей від дітей. Дисциплінованість, працьовитість і терпіння – ті риси характеру, які необхідні не тільки в хореографічному класі, а й у побуті. Ці якості роками виховуються педагогами-хореографами й визначають успіх у багатьох справах. Почуття відповідальності, так необхідне в житті, рухає дітей, що займаються хореографією, вперед. Не можна підвести тих, хто поруч стоїть у танці, не можна спізнитися, тому що від тебе залежні інші, не можна не вичити, не виконати, не допрацювати. Акуратність у хореографічному виконавстві, охайність форми в хореографічному класі переноситься і на зовнішній вигляд дітей у житті. Вони виділяються не тільки своєю поставою, але й зачіскою, чистотою та елегантністю носіння звичайного одягу. Виховання етикету є однією із важливих сторін на заняттях з хореографії. Приємно бачити, що діти з хореографічного класу ніколи не пройдуть попереду старшого, хлопчики подадуть руку при виході з автобуса, сумки й портфелі дівчаток – в руках у хлопця. Увага й турбота про інших – необхідна якість у характері дітей, і заняття хореографією вирішують ці завдання. Хореографічне мистецтво є доповненням і продовженням реального життя. Заняття цим мистецтвом приносять йому такі відчуття і переживання, яких він не міг би отримати з будь-яких інших джерел [3, с. 110].

Творча особистість – найважливіша мета як усього процесу навчання, так і естетичного виховання. Без нього, без формування здатності до естетичного творчості, неможливо вирішити найважливіше завдання всебічного й гармонійного розвитку особистості. Педагог-хореограф повинен сформувати, розвинути і зміцнити у дітей потребу у спілкуванні з мистецтвом, розуміння його мови, любов і гарний смак до нього.

Виховна робота в хореографічному колективі – процес складний, багатогранний. Він пов'язаний з реалізацією великої програми організаційно-педагогічних і художньо-виконавських заходів. Зусилля педагога спрямовані на формування у дітей світогляду, на виховання високої моральної культури, на художній та естетичний розвиток. Тому перший рівень виховання дитини в хореографічному колективі – це освіта й навчання його як виконавця. Другий рівень виховання – це формування дитини як особистості, розвитку в ньому цивільних, морально-естетичних якостей, загальної культури.

Виховна робота повинна проводитися систематично, тільки тоді вона призведе до позитивних результатів. Складність виховної роботи визначається тим, що діти в колективі зустрічаються різного рівня культури й виховання. Зосередити їх інтереси деколи непросто. При цьому педагогу-керівнику доводиться виявляти такт, чуйність, застосовувати індивідуальний підхід до дітей. Він повинен зацікавити дітей, використовувати в роботі можливості кожної дитини, її перспективи. У спілкуванні з дітьми необхідно прояв симпатії, шанобливого інтересу до їх радощів і прикрощів, до їх складнощів у житті. Тому педагогу необхідно розуміти взаємини дітей, їх внутрішній світ.

Дитина, вступаючи в світ знань з хореографії, повинна знати, що кожне заняття є обов'язковим. Пропуски без поважних причин не можливі в силу специфіки хореографічного мистецтва. Діти просто не зможуть виконувати ті завдання, з якими вони стикаються. Справа навіть не в досягненні результатів, а в понятті боргу, його виробленні та розвитку. Те, чим почав займатися, має бути виконано сумлінно й доведене до кінця. Схильність дітей кидати розпочату справу на півдорозі надалі обертається незібраністю вже дорослої людини, тому всю виховну роботу в колективі педагог повинен будувати за принципом інтересу, він є основним і визначальним. Він підтримується постійним вивченням нового хореографічного матеріалу (рух, танцювальне комбінація, танцювальний етюд, номер, підготовка або проведення якогось заходу тощо). Все це викликає позитивні емоції у дітей, впливає на моральний настрій і розвиток їх естетичної культури.

Форми й методи виховної роботи можуть бути різними й залежати від характеру та спрямованості творчої діяльності колективу [1, с. 94]:

1. Педагог, приступаючи до постановочної роботи, розповідає дітям про історію, на основі якої робиться постановка, про побут, костюми, традиції, про образи й характери, про мотиви їхніх дій тощо. Все це необхідно підготувати для дітей у доступній для них формі.

2. Колективне прослуховування музики зближує дітей і педагога. З'являється загальна тема для розмови, в якій педагог розумно й тактовно спрямовує дітей у русло правильних міркувань.

3. Виховують і традиції, яких у колективі може бути безліч: це й посвята в колектив, і перехід з молодшої групи в старшу тощо.

4. Виховання дисципліни прищеплює навички організованості в процесі праці, виховує активне ставлення до нього. Педагог на заняттях пробуджує повагу до загальної праці, виховує здатність підпорядкувати особисте суспільному. Свідома дисципліна – це дисципліна внутрішньої організованості й цілеспрямованості. Зовнішня дисципліна створює передумови до внутрішньої самодисципліни. Діти стають зібраними, увага на заняттях загострюється, вони швидше й чіткіше виконують поставлені завдання.

5. Корисний спільний перегляд і спільне обговорення концертних програм як професійних, так і аматорських колективів.

6. Проведення аналізу концертних виступів самого колективу. Педагог-керівник зобов'язаний зупинитися як на позитивних, так і на негативних моментах програми. Важливо приділити увагу кожній дитині, враховуючи його індивідуальні особливості характеру. Вчасно сказане добре слово, вияв підтримки, схвалення багато в чому допоможуть розкритися здібностям дітей.

7. Проведення вечорів відпочинку за участю дітей і батьків (Новий рік, 8 Березня та ін.).

8. Виховним моментом у колективі є повна зайнятість дітей у репертуарі колективу. Це є стимулом для занять, оскільки діти знають, що ніхто з них не залишиться осторонь.

9. Велику користь у художньому вихованні дітей принесе вивчення танців інших народів.

Методи виховної роботи в хореографічному колективі можна розподілити на словесні, практичні, наочні [2, с. 38]. Словесні методи ґрунтуються на поясненні, бесіді, розповіді. Практичні – на навчанні навичкам хореографії. Важливим методом впливу на дітей є наочний метод. Виконавська майстерність педагога-керівника, його професійний показ часом захоплює дітей, викликає прагнення йому наслідувати. За виконанням дітей можна визначити якість знань педагога, його стиль роботи.

Педагог застосовує у своїй роботі найбільш доцільні методи з урахуванням віку дітей, їх спеціальної підготовки, рівня емоційної чуйності, наявності інтересу до хореографічного мистецтва. Захоплення і натхнення – джерело інтелектуального зростання особистості. Інтелектуальне почуття, яке відчуває дитина в процесі оволодіння знаннями – це та ниточка, на якій тримається бажання вчитися. Якщо навчання супроводжується яскравими і хвилюючими враженнями, пізнання стає дуже міцним і необхідним. Заняття стають цікавими, і тоді дитина бачить результати своїх зусиль у творчості. Завдання педагога – не дати згаснути творчому інтересу дитини, всіляко його розвивати й зміцнювати.

З метою підвищення ефективності виховної роботи важливо використовувати проблемну методику. На відміну від традиційної, коли дітям повідомляється “готова” інформація навчання, проблемна методика пропонує більш активну розумову й емоційну діяльність. У процесі занять можна запропонувати дітям доповнити танцювальну комбінацію або скласти її повністю, виконати той чи інший рух, що не стосується їх програми навчання. Діти спочатку несміливо, а потім і впевненіше, за підтримки викладача, активно включаються у творчу роботу. Важливо, щоб дитина змогла застосувати свої знання, бажання у здійсненні задуманого. Необхідно заохочувати творчу ініціативу дітей, оскільки багато хто з них згодом, стаючи старше, допомагають своїм педагогам у роботі з молодшими дітьми. Розумний педагог довіряє своєму учневі, направляє його в навчальній і постановочній роботі. Таким чином, діти, настільки активно включившись у творчу хореографічну атмосферу, обирають професію хореографа.

Для підвищення морального потенціалу особистості дитини, розвитку її активності, важливо постійно оновлювати та збагачувати форми й методи роботи.

До одного з основних факторів, що забезпечують активність дітей на заняттях, відносяться строгі морально-етичні норми, які мають великий виховний вплив. Відкриті стосунки між дітьми, педагогом та учнями, наявність здорової думки в колективі та активного творчого процесу спонукає дітей співвідносити інтереси особисті з груповими, колективними. У них виховується почуття відповідальності за інших, дисциплінованість, якщо у кожного є певний обов’язок і вони знають, що його ніхто не виконає. Це приносить дітям велике задоволення і, природно, їх активна позиція у колективі стає виразнішою. У колективі виникають неформальні об’єднання дітей. У силу певних обставин вони можуть розподілитися на групи. Якщо це сталося, не треба намагатися роз’єднувати ці групи, протиставляти їх один одному. Потрібно вміло використовувати ці неформальні об’єднання для поліпшення художнього, морально-естетичного виховання. Через групу можна впливати на кожну дитину, формуючи його інтерес, смак, поведінку. Кожна група – це частина колективу, і від того, наскільки правильно складаються відносини, залежить загальна моральна атмосфера.

Висновки. Підводячи підсумки розглянутої теми та виходячи з багаторічного практичного досвіду роботи з дітьми, можна зробити такі висновки. Починаючи за-

няття з дітьми, педагог-хореограф, перш за все, повинен прагнути зацікавити дітей, навчити їх любити й розуміти мистецтво танцю, яке розширює сферу їх інтересів, збагачує їх новими враженнями. Придбання правильних і точних танцювальних навичок, участь у виконанні танців, творче ставлення до створення в них образу, бесіди педагога з дітьми – все це розвиває естетичне сприйняття, виховує емоційне ставлення до творів мистецтва. В результаті активного емоційного знайомства з хореографією формується художній смак дітей, вони починають помічати і сприймати прекрасне не тільки в мистецтві, а й у житті. Так само можна прийти до висновку, що заняття в хореографічному класі мають велике значення для фізичного розвитку дітей. Вони набувають струнку поставу, починають легко, вільно і граціозно рухатися, позбуваються від таких фізичних недоліків, як сутулість, “клишоногість”, зайва вага тощо. У них поліпшується координація рухів. На заняттях у хореографічних класах корисні навички здобуваються природно. Діти починають відчувати естетику поведінки в побуті; підтягнутість і ввічливість стають нормою поведінки. Вони стежать за своєю зовнішністю, за чистотою, акуратністю, витонченістю свого костюма та зачіски.

Важливо зауважити, що успіх дітей у хореографічному колективі залежить від викладача, який або володіє професійними знаннями і вміло застосовує їх у навчально-тренувальній роботі, або допускає помилки, які негативно впливають на дітей. Викладачам хореографії важливо знати особливості методики роботи з дітьми різних вікових груп, розбиратися в причинах найбільш поширених помилок, що зустрічаються в практиці.

Необхідно зауважити, що важливою рисою педагога у вихованні активності дітей є вміння аналізувати і враховувати педагогічну ситуацію, шляхи й можливості виправлення допущених помилок. Здатність педагога-керівника відчувати обстановку має величезне значення для використання сприятливих ситуацій у виховних цілях, для створення стійкої позитивної атмосфери в класі.

Кожен прожитий день, кожне заняття, репетиція чи концерт змінюють інтереси та можливості дітей. Цінність хореографічного мистецтва як засобу виховання полягає у тому, що воно часто зображає ті сторони дійсності, які людина побачити не має змоги.

Естетичне виховання є процесом формування цілісного сприйняття і правильного розуміння прекрасного в мистецтві та дійсності, це здатність до творчого самовиявлення, яка притаманна людині. Однак ця здатність вимагає свідомого, цілеспрямованого, планомірного й систематичного розвитку.

Список використаної літератури

1. Кудрявцев В. Т. Розвиток дитинства та розвиваюче освіта / В. Т. Кудрявцев. – Дубна, 1997. – Ч. 1. – 206 с.
2. Пуляєва Л. Є. Деякі аспекти методики роботи з дітьми в хореографічному колективі : навч. посіб. / Л. Є. Пуляєва. – Тамбов : Вид-во ТГУ ім. Г. Р. Державіна, 2001. – 80 с.
3. Пуртурова Т. В. Навчайте дітей танцювати : навч. посіб. для студ. закл. серед. проф. освіти / Т. В. Пуртурова, О. М. Белікова, О. В. Кветний. – Москва : Владос. – 2003. – 256 с.
4. Розвиток творчої активності школярів / під ред. А. М. Матюшкіна. – Москва : Педагогіка. – 1991. – 160 с.
5. Спарджер С. Статура і балет / С. Спарджер. – Лондон, 1958.
6. Янаєва М. М. Хореографія : підруч. для почат. хореограф. Школи / М. М. Янаєва. – Москва : Реліз. – 2004. – 340 с.

Стаття надійшла до редакції 12.09.2014.

Кошавец И. Н. Эстетическое воспитание детей средствами хореографии

Статья посвящена проблеме формирования эстетического отношения к окружающей действительности у детей средствами хореографического искусства. Рассматриваются основные формы и методы воспитательной работы в хореографическом коллективе, педагогические условия, влияющие на эффективность процесса эстетического воспитания детей. Это обусловлено необходимой потребностью общества в воспитании человека, умеющего видеть прекрасное вокруг себя и создавать прекрасное в художественно-творческой деятельности.

Ключевые слова: эстетическое воспитание, хореографическое искусство, национальная культура.

Koschavets I. Aesthetic Education of Children by Means of Choreography

Prominent place in the educational process takes issue full and harmonious development of the young person who enters into public life.

In the formation of aesthetic and artistic culture of the individual choreography is the most important aspect of aesthetic education. Choreography – a world of beauty of movement, sound, light colors, costumes, that magical world of art.

Choreographic art lessons contribute to the physical development of children and enrich them spiritually.

The creative personality – the most important goal as a whole learning process, and aesthetic education.

Educational work in dance groups – the process is complex, multifaceted. Teacher's efforts aimed at developing children's outlook on education of high moral culture, artistic and aesthetic development. Therefore, the first level of education of the child in dance groups – is education and training him as a performer. Second level education – is the formation of the child's personality, develop it civil, moral and aesthetic qualities, the general culture. Educational work should be carried out regularly, only then it will lead to positive results.

Forms and methods of educational work can vary and depend on the nature and direction of creative work team. Methods of educational work in dance groups can be divided into verbal, practical, visual. Educator apply the most appropriate methods for age of children, their special training, the level of emotional responsiveness, availability of interest in choreography.

In order to improve the educational work is important to use the problem method.

Each passing day, every class, rehearsal or concert changing interests and abilities of children. The value of choreography as a means of education is that it often represents those aspects of reality that person is unable to see.

Aesthetic education is a process of holistic perception and appreciation of beauty in art and reality, is the ability for creative self-expression that is inherent in man. However, this ability requires a conscious, purposeful, planned and systematic development.

Key words: aesthetic education, choreographic art, national culture.